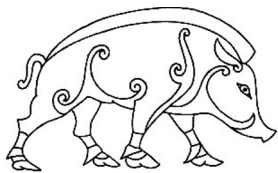




Luust metsseakujuke.  
Tamula, ca 2000 eKr.



Keldi kult.



Sigatriskele: sea-, kotka- ja ussipäine triskelemadu.  
Gotland, 400–600 pKr.



Budistlik triskelevariante  
eelmise sajandi algusest.



Nõia veeproov, 1613.  
Kuradi aktiivset osalust  
tähistab must emis.

# Väike märgiatlas

K a r l K e l l o

## SIGA TÕUSEB TAEVA ALLA

Tänavune aasta öeldakse olevat sea-aasta. Sea-aasta lõpetab taevase loomaringi tsükloni, rott alustab uut. See siga olevat punane ja tuline. Draakonsiga? Sigadraakon? Ühel Ojamaalt pärit piltkivil on kujutatud omapäraselt kolmepäist triskelet – kuldi-, mao- ja kotkapäist. Triskele on päikese-sümbol ja ühtlasi meteoridi võrdkuju. Siga lendab tulemaona kotkatiivul taeva all? Seapäiseid draakoneid tunti ka Hiinas. Egiptlastelt on teada niisugust lugu, et must siga pimestab päikese silma. Päike on taeva silm – päikesevarjutuse puhul üritab usutavasti draakon päikest alla neelata.

### Sigadraakon

Ühes india müüdis kirjeldatakse komeedi kiiret lähenemist: Taeva sügavusest väljunud valge ja äärmiselt väike metsseakujuline olend, ühe tunniga omandanud ta suuremat sorti elevanti mõõtmed, jäädes õhku rippuma. Äkki toonud ta kuuldavale valju kõuekõminaga samaneva heli, mille kaja pannud rappuma maailmaruumi kõik neli osa. Siga pakkunud hirmsat vaatepilti: „Raputades vabalt langevat lakka, mis rippus mõlemal pool mööda kaela alla, ning turritades karvu oma kehal, tõi ta uhkelt nähtavale kaks ülivalget kihva. Siis laskus ta veinikarva silmi pööreldes ja saba püsti ajades õhuavarustest alla ning sukeldus pea ees vette” (Frank Joseph, Atlantise hukk).

India mütoloogias esineb veel üks elevantikõrgune kummaline elukas, välimuse poolest nagu metssiga, hirmuvärinade tekitava rõhkimisega, must kui kalju. See siga ei karda midagi, hävitab kõike, mis ette satub – inimesi, puid, veiseid, aedu ja põldusid. Jookseb, hüppab ja liigub kiiresti kui välg, läikivad võhad teravad kui mõõgad. Teda on võimatu tappa, enne kaob käest.

### Metsiku kuldi jaht

Hiinas tapab kohutava kuldi taevane kütt Yi, kes enne lasknud piksenooltega alla üheksa üleliigset päikest – need põletasid maad. Hiina kult on metshärjast hullem elajas, pikade kihvade ja teravate küünistega. Kuldi tabamine olnud vibumehe viimane kange-

lastegu maa peal. Yi ohverdas kuldiliha taeva valitsejale, kes aga sattunud taevaküti täielikuks üllatuseks raevu.

Metskuldi jaht on tuntud temaatika ka jaapani, keldi ja kreeka mütoloogias. Välkudepilduja tütar Artemis saatnud metsast tohutu valgekihvase kuldi hävitama põldusid ja inimesi. Hirmutis rüüstanud hirmsasti lokkavat aeda, tuustunud suuri viljapuid kummuli, saatnud mitmeid mehi tuleriidale (Ilias 9,533 jj). Seajahis osalesid kõik kreeka kuulsad müütilised kangelased. Kuivõrd Artemis on päikesejumala Apolloni õde, võiks vahest tema läkitatud kuldis näha taevasisiga? Raevuka ja solvunud Artemise saadetud metsik kult haavab ühtlasi surmavalt noort Adonist ('isand, valitseja').

### Taevaemis, taevakult

Egiptuse taevajumalanna Nut, suur jumalate ema, võivat esineda emise kujul, kes imetab põrsaid kui tähelapsi. Taevajumalanna Nut kujutab endast isikustatud taevavõlvi. Öhtul neelab ta päikese, sünnitades selle hommikul uuesti. Öösel paistavad Nuti kehal tähed, mis päeval varjul on.

Põhjala mütoloogia tunneb hiilgavate harjastega taevakulti Gullinburstit ('kuldharjaseline'), kes veab Freyri kaarikut, harjased kumavad öös valgust. Kuldharja kuldi tagus valmis käabussepp koos kuldasünnitava sörmuse ning üleni rauast piksevasaraga. Freyri ('isand') võimkonda kuulub vihm ja päikesepeaste.

### Must siga, valge siga

Kui taevasiga on kuldne, punane ja tuline, keda/mida sümboliseerib siis must siga? Liivlased ütlevad kustunud tule kohta, et 'must siga ahjus'. Sai juba viidatud, et Egiptuses pimestab must siga päikese silma.

Eestis võib kurat esineda musta, aga samuti ka valge seana: suur must emis valgete kihvadega karanud rehest välja ja roninud krõbinal mööda seina üles toa päälle; keegi mees jäänud teel õige hädasse, ratas kadunud kogu aeg alt: „Siis näinud mees, et üks valge siga vankre kõrval käinud, kes muud polnud kui vanapagan” (Ülo Valk).

Piiblis on siga jõle loom, roojuse ja mus-

tuse võrdkuju: pestud emis läheb porisse püherdama (2Pt 2,22). Kurjad vaimud lähevad sigadesse ja kogu seakari sööstab järsakult alla järve ning upub. Miks on siga roojane? Püherdab poris? Rüvetab sedagi vähest vett, mis kõrbes leida? Muinas-Kreekas aga peeti põrsaverd võimalik et rüvetuse korral puhastavaks vahendiks.

Siga võib olla ka ahnuse võrdkuju: bu-distliku eluratta keskel kujutatakse kolme peamist pahet: siga (ahnus), madu (vihkamine) ja kukk (pettekujutlused).

## Searituaal

Seatemaatika on täis sügavat sümbolikat. Kult on paljudes mütoloogiates sõjalise jõu, mehelikkuse ja viljakuse sümbol. Kuldipäine kiiver oli tuntud mükeene, kreeka, rooma, muinasskandinaavia kultuuris. Siga-sõdalane ründab kui metsik kult?

Siga on püha loom, kuuloom ja kultusloom. Siga võib olla Kuu kehastus, oma pikkade kihvade tõttu. Tuntakse siga-jumalaid ja kuldikujulisi deemoneid, inimeste muut(u)mist sigadeks. Keltide säältilma kuldid võinud olla inimesed. Sigadeks muutis Päikese tütar Kirke Odysseuse kaaskonna.

Maailma rahvaste seas võib kohata omapäraseid seatapmis- ja söömisrituaale. Seatapu- ja seasöömapidu seostub viljakusrituaalidega, eriti Okeania saarestikus. Põhjala rahvad tunnevad isetaastuvat siga. Eestlaste jõuluorikas = jõululeib on kõigi pühade ajal söögilaua peal, see tähendab leivajätku. Jüripäeval loomadele sisse-söödetud jõuluorikas kaitseb neid haiguste, paha silma, hundi ja kõige kurja eest.

## Siga teab tulevikku

Siga teab ja ütleb saatust ette. Aastavahe-tuse keskööl saab temalt teada, kes millal sureb – kes tuleval aastal veel elab. Uus-aastaööl läheb läti neiu sealauta ning pöör-dub emise poole, nimetades teda austavalt sea emaks: mitu korda seamamma rõhat-tab, nii mitu aastat jääb veel neiu põlve pi-dada. Neiu võib minna ka vastlaõhtul lauta sea juurde ja teda kui vanaemakest tervita-da – kui siga suvatseb vastu rõhatada, on sel aastal abiellumist oodata. Isegi seajala-kondi abil võib ette ennustada, millal neiu mehele saab. Seaema paralleelid on lisaks vanaemakesele suurema ja meheema, ka kuldima: kuldikene on ihaldatav noor-mees. Kui poiss kolmkümmend aastat va-naks saab, tulevat tal kuldil kihvad suhu, sedastab eesti vanasõna.

## Hävituse koletis

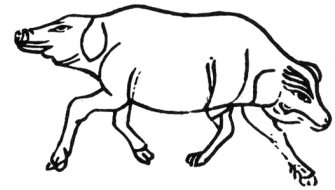
Piiblis on juttu hävituse koletisest, seda mainivad prohvet Taaniel ja apostel Mat-teus. Need, kes hülgasid käsuõpetuse ja ohverdasid sigu, püstitasid juutide pühi-masse paika Jeruusalemma templisse ohv-rialtari peale hävituse koletise, öeldakse Esimeses Makkabite raamatus: „püstitasid nad ohvrialtari peale „hävituse koletise” (1Mak 1,54), vrd prohvet Taaniel: „hävitaja tuleb koletise tiibadel...” (Tn 9,27); „nad kõrvaldavad alalise ohvri ja panevad sinna hävituse koletise” (Tn 11,31). Templi rüve-tamine põhjustas Makkabite ülestõusu. Juudi riik saavutas ajutise iseseisvuse. Hävituse koletis näib mingil moel seostuvat paganliku seahverdamisega, mis mängis ülestõusu puhkemisel samuti suurt rolli.

Uku Masing on Suures Piiblis tõlkinud selle hävituse koletise 'judisemapanijaks' ja 'judisema ajavaks läiluseks'.

Hävituse koletis – mis või kes see on? Piiblikommentaari järgi viitab „hävituse koletis” pühadust teotavatele kujudele ja ehi-tistele, mida vaenlase kuningas püstitas Jeruusalemma templisse. Tõdegem, väide on võrdlemisi üldsõnaline ja vähekonkreet-ne. Piiblikommenteerijad näevad selles ebajumalakuju; taevajumal Zeusile pühen-datud altarit; materjaliks meteoriidikiivi(d). Ähmane mälestus kuldikujulisest draako-nist, kes tuli ja külvas hävingut?

## Pärleid sigade ette

Mida tähendab: ära heida pärleid sigade ette? „Ärge andke seda, mis on püha, koertele, ja ärge heitke oma pärleid sigade ette, et nad neid ei tallaks oma jalgadega ega pöörduks tagasi ja teid lõhki ei kisuks” (Mt 7,6). Pärlid ja helmed, on juba omaette teema. Siinkohal vahest vaid niipalju, et taevariik on pärlisarnane: kui kaupmees, kes otsis ilusaid pärleid, „leidis ühe eriti hin-nalise pärlit, läks ta ja müüs maha kõik, mis tal oli, ning ostis selle” (Mt 13, 45–46).



Kahepäine hiina kult Binfen, kohutav koletis.



Kuldid põhjala sõjamehe kiivri peal, 7. sajand.



Adonise surm. Keldi kuldijumal.



Keldi seajaht, Hispaania.



Kalydoni kuldijaht, ca 570 eKr.